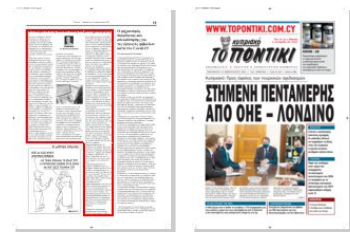

Περιεχόμενα

1. ΑΝΤΙΣΩΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ 12/02/2021 σελ. 15

Αντισώματα στη Διαδικτυακή Παραπληροφόρηση

Κίνδυνοι στο Διαδίκτυο: Να μην πηγαίνουμε στο πάρκο με τον Κακό Λύκο που γνωρίσαμε στο Φατσοβιβλίο. Να μην φωτογραφίζομαστε γυμνοί στο Βάιμπερ. Και να μη δίνουμε τον τραπεζικό μας λογαριασμό για το εκατομμύριο που κερδίσαμε στην εθνική λωτρία της Άνω Γουιλάνδης. Τελειώσαμε; Μάλλον μόλις αρχίσαμε...

Τα παλιότερα χρόνια οι πηγές πληροφόρησής μας ήταν λίγες και ξεκάθαρες. Σωστές ή λάθος, από τη μια η συλλογική κοινωνική σοφία («να βράσεις ματζουράνα για να σου περάσει το πρήξιμο»), και από την άλλη η παντοειδής εξουσία (κράτος, εκκλησία, γιατροί, δάσκαλοι), είχαν ξεκάθαρη φωνή σε μια ξεκάθαρα ιεραρχημένη κοινωνία -και οι λιγοστές αντικρουόμενες πληροφορίες και απόψεις είχαν κι αυτές ξεκάθαρη προέλευση, επομένως και αυθεντία. Και οι ρόλοι του καθενός, κι αυτοί ξεκάθαροι: ποιος δικαιούται να μιλά πού, ποιος πρέπει να (υπ)ακούει μονάχα, λίγοι γράφουν, οι άλλοι διαβάζουν. Ο καθένας να παιδεύει μέχρι να βρει την πηγή της αλήθειας (του) και να την ακολουθεί. Διά βίου. Τώρα τα μαζέψαμε όλα μαζί: στο Ίντερνετ και το Web όλες τις πληροφορίες, τις φωτογραφίες, τη μουσική, τα βιβλία, τα μαθήματα, τα κουτσομπολιά, τις σοφίες και τις ανοησίες μας, σε όλες τις γλώσσες του κόσμου. Όλοι μαζί να μπορούμε να γράφουμε, να διαβάζουμε, να φωτογραφίζουμε, να φλερτάρουμε, να κατηγορούμε, να ακούμε και να μιλάμε. Και ήταν -και είναι- τόσο θαυμαστό, που η φράση «το βρήκα στο Internet» απόκτησε για πολλούς βαρύτητα αυθεντίας ξεχνώντας πως όλα βρίσκονται στο Διαδίκτυο: κάθε άποψη και η αντίθετή της, κάθε αλήθεια και ψέμα, διαμάντια και σκουπίδια, σε ένα μεγάλο τόπο, δυναμικά ανοιχτό

Του Θανάση Χατζηλάκου

σε όλους, αυτοστιγμεί. Κι αυτό έγινε τόσο γρήγορα, σε μια-δύο δεκαετίες, που δεν προλάβαμε να αλλάξουμε αντίληψη: στον καταϊγισμό πληροφορίας του Web λειτουργούμε όπως λειτουργούσαμε όταν οι πληροφορίες ήταν δυσέυρετες, οι πηγές ξεκάθαρες και η γνώση σαφής. Η σχολική μας εκπαίδευση εξακολουθεί να διέπεται από την αρχή: «Υπάρχει μια αλήθεια σε κάθε ζήτημα, την ξέρει ο δάσκαλός σας, τη γράφει το βιβλίο σας, και το μόνο που έχετε να κάνετε

είναι να τη θυμάστε και να την γράψετε όταν ρωτηθείτε στις εξετάσεις.» (Στην πραγματικότητα τα αυτό ποτέ δεν ίσχυε: για τα περισσότερα ενδιαφέροντα και σημαντικά ζητήματα υπάρχουν πολλές απόψεις, δεν ξέρουμε αν και ποιος είναι σωστές, τα βιβλία περιλαμβάνουν και οι δάσκαλοι γνωρίζουν ένα απειροελάχιστο μέρος αυτών που μπορούμε να μάθουμε. Όμως μπορούσε η κοινωνία να προχωρήσει με αυτό τον τρόπο - σήμερα πιά όχι.). Έτσι, ο συνδυασμός του παγκόσμιου αποθετηρίου (τα πάντα βρίσκονται εκεί και ο καθένας γρά-

φει ανεξέλεγκτα) και της πίστης στην αυθεντία (αφού το είδα στο Διαδίκτυο, έτσι θα είναι) οδήγησε στην διαδικτυακή παραπληροφόρηση. Κι ενώ η παραπληροφόρηση του καφενεύου («η ματζουράνα για το πρήξιμο») επηρέαζε λίγους, η παραπληροφόρηση του διαδικτύου («μας έκλεψαν τις εκλογές στο Wisconsin») μπορεί να επηρεάσει πολλούς, και να καθορίσει πράγματα από το Brexit μέχρι την Κλιματική Αλλαγή και από την εκλογή του 'Πλανητάρχη' μέχρι την πορεία του εμβολιασμού για την πανδημία. Στη σχολική εκπαίδευση κυριαρχεί η μάθηση-απομνημόνευση και η αποδοχή της αυθεντίας βιβλίου και δασκάλου. Για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης πρέπει να κυριαρχήσει η κριτική σκέψη, επομένως η ζητούμενη παιδεία για τα Μέσα απαιτεί αλλαγή στάσης.

Βεβαίως η κριτική σκέψη περιλαμβάνει την κριτική αντιμετώπιση των πηγών: «είναι αξιόπιστη η πηγή της πληροφορίας;» αλλά αυτό δεν αρκεί. Η αντίληψη ότι υπάρχουν πηγές αξιόπιστες και πηγές αναξιόπιστες, και πως αρκεί να μάθουμε να τις ξεχωρίζουμε, είναι απλοϊκή και οδηγεί μονάχα στην επιλογή αυθεντίας προς υποταγή, όχι στην ελεύθερη κριτική σκέψη.

Η ελεύθερη κριτική σκέψη απαιτεί αποδοχή της άγνοιας. Αποδοχή όχι μόνο της προσωπικής μας άγνοιας, αλλά και της συλλογικής. Ναι, υπάρχουν πράγματα που δεν ξέρουμε (ακόμη). Όχι, δεν μας ξεγέλασαν όταν μας έλεγαν ότι δεν χρειάζονται μάσκες και μετά μας τις επέβαλαν -μπορεί απλά να μην ήξεραν. Όχι, δεν ισχύει ότι είτε πρέπει να κλείσουν τα σχολεία είτε πρέπει να μείνουν ανοικτά -μπορεί να μην ξέρουμε. Η αντίληψη ότι «υπάρχει μια αλήθεια, κάπου είναι γραμμένη, κάποιος την ξέρουν και δεν μας την λεν» είναι η Λεωφόρος Παραπληροφόρησης στο Διαδίκτυο, το θεμέλιο όλων των θεωριών συνωμοσίας. Και δυστυχώς αυτή η αντίληψη πηγάζει από το σχολείο: «υπάρχει μία αλήθεια, τη γράφει το βιβλίο σας, την ξέρει ο δάσκαλός σας, και το μόνο που έχετε να κάνετε είναι να τη γράψετε στις εξετάσεις σας».

Η παραπληροφόρηση στο Διαδίκτυο διαδίδεται σαν την πανδημία. Κάποιοι πρέπει να αντισταθούν, να διαφωνήσουν, να μην κάνουν 'share' και 'like' σε ό,τι δεν είναι σίγουροι. Τέτοιοι είναι οι μαθητές της ομάδας Cyber Safety Youth Panel, τοπικοί γνωμυγέτες, που τους λέμε «Αντισώματα στην Παραπληροφόρηση» και που ετοιμάζουν σχολικά εργαστήρια για αυτό, με τη συνεργασία του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, του Ινστιτούτου Κύπρου, της Παγκύπριας Σχολής Γονέων και του Advanced Media Institute, με χρηματοδότηση της πρεσβείας των ΗΠΑ, και συντονισμό από το ΤΕΠΑΚ και το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του υπουργείου Παιδείας.

* Καθηγητής, Εργαστήριο Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου